

Сотер Марія Вікторівна

Херсонський державний університет

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У ПРОЦЕСІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті розкрито сутність понять «міжкультурні відмінності», «культурна соціалізація особистості», «лінгвокультурна ідентичність», «аккультурація», «адаптація», «міжкультурна трансформація особистості», «соціокультурні трансформації особистості». Виділено умови успішної адаптації особистості до міжкультурної комунікації у інокультурному середовищі. Виокремлено, що ефективна адаптація особистості дозволяє, з одного боку, зберегти власну культурну ідентичність, з іншого, оволодіти культурою інших народів.

Ключові слова: міжкультурні відмінності, культурна соціалізація особистості, лінгвокультурна ідентичність, аккультурація, адаптація, міжкультурна трансформація особистості.

Вважаємо за доцільне виокремити загальні умови, які сприятимуть підготовці до успішної адаптації особистості до міжкультурної комунікації у інокультурному середовищі, у тому числі й під час професійної взаємодії, й дозволять зменшити ризик виникнення непорозумінь, конфліктних ситуацій, а, відтак, слугуватимуть підґрунтям для соціокультурних трансформацій особистості. Концентрація зусиль вищої освіти у напрямку фундаментальної підготовки особистості до міжкультурної взаємодії задля ефективного її функціонування на перехресті культур являється однією з ключових й найбільш значущих, так як дозволяє масштабно скерувати даний процес, направити його у вірне русло.

Міжкультурна комунікація у сучасному глобалізованому світі виступає важливою ланкою процесу міжкультурної взаємодії. Ключову роль даний процес відіграє й у ході налагодження міжнародних професійних контактів.

Цілком очевидно, що міжнародна професійна мобільність відкриває широкі перспективи для майбутніх фахівців, і, одночасно, ставить нові задачі перед вищою школою. Стрижневою вимогою до підготовки спеціалістів в умовах міжнародної професійної взаємодії, окрім ґрунтовної фахової підготовки, є знання іноземної мови, уміння активно спілкуватися й співпрацювати з представниками інших країн, соціальних та професійних груп. Більш того, внаслідок міжкультурних відмінностей, тобто «неспівпадіння елементів (культурних смислів) рідної та чужої культур» [1, с. 34], що проявляються у процесі міжкультурної комунікації, виникає потреба формування широкого спектра світоглядних знань і уявлень необхідних для спілкування із закордонним партнером, адаптації до інокультурного середовища.

Як відомо, процес занурення в інокультурне оточення під час професійної мобільності, у більшості випадків, проходить без будь-якої попередньої підготовки спрямованої на подальшу ефективність взаємодії з іноземними колегами. Разом з тим, процес культурної соціалізації особистості достатньо складний і багатогранний. Зауважимо, що культурна соціалізація особистості – це «процес входження людини у чуже суспільство, набуття нового досвіду, необхідного для виконання соціальних ролей у новій національній лінгвокультурній спільності» [1, с. 160].

Як показує практичний досвід, навіть за найбільш сприятливих умов перебігу міжкультурної комунікації, у фахівців закордоном можуть виникнути складнощі й напруженість при спілкуванні та взаємодії з представниками, колегами з інших країни, що безпосередньо впливає й позначається на професійній діяльності.

О. Садохін зазначає, що процесу комунікації у всіх її проявах властива двозначність і деяка неясність [5, с. 85], що, так чи інакше, може викликати непорозуміння. При чому, автор підкреслює, що у рідній культурі їх рівень скорочується за допомогою стандартних способів і можливостей передбачення. Так, наприклад, притаманні співрозмовникам, що належать до однієї культури,

невербальні коди (жести, рухи, голосові ефекти, тощо) трактуються і інтерпретуються значно простіше, адже є ймовірність припущення їх значення. Тоді як, у спілкуванні з представниками інших культур – вони можуть спричинити непорозуміння, оскільки навіть найбільш прості і часто вживані коди можуть мати суттєво різні значення.

Зміни особистості у наслідок контакту з іншими культурами отримали назву «акультурація». Услід за Дж. Беррі підкреслимо той факт, що акультурація з'являється тоді, коли групи індивідів з різних культур вступають у безпосередній тривалий контакт, наслідками якого є зміни елементів вихідної культури однієї або обох груп [7]. Результат акультурації виявляється у адаптації до життєдіяльності у чужій культурі.

В. Тамарин справедливо зауважив, що основою метою процесу адаптації є мінімізація некомфортних для особистості умов [4, с. 9]. Вивчаючи адаптацію, У. Томас та Ф. Знанецкий стверджували, що процес адаптації людини має соціальну сутність [8]. При цьому її ефективність оцінюється через рівень пристосування особистості до норм і правил поведінки у конкретному середовищі. Успішно пройдений процес адаптації створює передумови для подальшого її інтегрування. Таким чином, продуктивна адаптація означає, що особистість, з одного боку, зберігає власну культурну ідентичність, з іншого, оволодіває культурою інших народів.

На думку німецького культуролога Р. Ауернхаймера, підготовку до міжкультурної взаємодії слід починати з самоаналізу і критичної саморефлексії [6]. На початковій стадії повинна бути вихована готовність визнавати відмінності між людьми, яка пізніше має розвинутися у здатність до міжкультурного розуміння і діалогу.

Адаптацію, як правило, розглядають у двох аспектах — психологічному і соціокультурному [5, с. 149]. Психологічна адаптація — це досягнення психологічного задоволення в рамках нової культури, що виражається у доброму самопочутті, психологічному здоров'ї, а також чітко і ясно сформованому почутті лінгвокультурної ідентичності, «приналежності до

певної національної культури й мови» [1, с. 63]. Соціокультурна адаптація полягає в умінні вільно орієнтуватися в новій культурі і суспільстві, вирішувати повсякденні проблеми як побутового, так і професійного характеру. У ході міжкультурної комунікації, у тому числі й професійної, представники різних національних лінгвокультурних спільнот мають трансформуватись соціокультурно, тобто, виявляти такі характерні риси як відкритість, свободу від упереджень, терпимість, готовність до активного спілкування з людьми іншої культури, мати сформоване уявлення про різноманіття культур у світі та позитивно ставитись до культурних відмінностей.

Разом з тим, адаптація в новому культурному середовищі не означає копіювання нових культурних норм, а орієнтована на розуміння інокультурних цінностей, духовне збагачення і розвиток особистості, а, отже, її трансформація. А. Солодка підкреслює, що у процесі соціокультурних трансформацій особистості «окрім поверхневих зовнішніх змін, відбуваються і якісні, які пов'язані з ефектом занурення в іншу культуру» [3, с. 194]. Підкреслимо, що термін «міжкультурна трансформація особистості» – це «суттєва зміна світогляду, рівнів мовної, культурної і комунікативної компетенцій особистості під впливом знайомства з іншою культурою, участі у міжкультурній комунікації з використанням нового культурного та комунікативного досвіду» [1, с. 175-176]. Можемо констатувати, що саме у результаті адаптації відбувається соціокультурні трансформації особистості.

Беручи до уваги теоретичні та практичні результати сучасних наукових розвідок [2; 3; 5], вважаємо за доцільне виокремити загальні умови, які сприятимуть підготовці до успішної адаптації особистості до міжкультурної комунікації у інокультурному середовищі, у тому числі й під час професійної взаємодії, й дозволять зменшити ризик виникнення непорозумінь, конфліктних ситуацій, а, відтак, слугуватимуть підґрунтям для соціокультурних трансформацій особистості. Концентрація зусиль вищої освіти у напрямку фундаментальної підготовки особистості до міжкультурної взаємодії задля

ефективного її функціонування на перехресті культур являється однією з ключових й найбільш значущих, так як дозволяє масштабно скерувати даний процес, направити його у вірне русло. Так, у рамках вищої освіти має бути забезпечено глибоке і всебічне оволодіння культурою власного народу як фундамент для інтеграції в інші культури; виховання молоді у дусі миру, толерантності, терпимості, гуманного міжнаціонального спілкування; конструктивна мовна підготовка, що обов'язково має супроводжуватись різними фактами щодо особливостей культури, мова якої вивчається; уміння мобілізувати усі отриманні знання у процесі безпосередньої міжкультурної взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації/ Ф.С. Бацевич. - К.: Довіра, 2007. - 205 с.
2. Карцева А.А. Межкультурное взаимодействие и туризм как механизмы современных социокультурных трансформаций: дис. ... канд. филос. наук: 09.00.11 / Карцева Александра Александровна. – Санкт-Петербург, 2015. – 147 с.
3. Кроскультурна взаємодія: теорія, методологія, практика: монографія/ за заг. ред. А.К. Солодкої. – Миколаїв: Іларіон, 2014. – 204 с.
4. Тамарин В. Э. Сущность, формы и факторы социальной адаптации. – Барнаул: Изд-во БГУ, 1977. – С. 9.
5. Садохин А.П. Введение в теорию межкультурной коммуникации: учебное пособие / А.П. Садохин. – М.: КИОРУС, 2014. – 254 с.
6. Auemheimer G. Interkulturelle Kompetenz und pädagogische Professionalität/ G. Auemheimer. - Opladen. 2002.
7. Berry J.W. The role of psychology in ethnic studies. – Canadian Ethnic Studies, 1990, P. 8-21.
8. Thomas W., Znaniecki F. The polish peasant in Europe and America. – N.Y.: Knopf, 1927.

Сотер Мария Викторовна

Херсонский государственный университет

СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ ЛИЧНОСТИ В ПРОЦЕССЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

В статье раскрыта сущность понятий «межкультурные различия», «культурная социализация личности», «лингвокультурная идентичность», «аккультурация», «адаптация», «межкультурная трансформация личности», «социокультурные трансформации личности». Выделены условия успешной адаптации личности к межкультурной коммуникации в инокультурной среде. Выделено, что эффективная адаптация личности позволяет, с одной стороны, сохранить собственную культурную идентичность, с другой, овладеть культурой других народов.

Ключевые слова: межкультурные различия, культурная социализация личности, лингвокультурная идентичность, аккультурация, адаптация, межкультурная трансформация личности.

Soter Mariia

Kherson State University

SOCIO-CULTURAL TRANSFORMATIONS OF PERSONALITY IN THE PROCESS OF INTERCULTURAL COMMUNICATION

The essence of the concepts «intercultural differences», «cultural socialization», «cultural and linguistic identity», «acculturate», «adaptation», «intercultural transformation of personality» is examined. The conditions of individual's successful adaptation to intercultural communication in new cultural environment are pointed out. It is highlighted that effective adaptation, on the one hand, helps to retain our cultural identity, on the other, to learn about other people's culture.

Keywords: intercultural differences, cultural socialization, cultural and linguistic identity, acculturate, adaptation, intercultural transformation of personality.